

Sundbyberg 2020-06-23

Diarienummer: S2020/00202/SOF

Vår referens:
Mikael Klein
mikael.klein@funktionsratt.se

Mottagare:
Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Remissvar: Översyn av yrket personlig assistent, SOU 2020:1

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 46 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar ca 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla.

Sammanfattning

Vi tillstyrker i princip utredningens samtliga förslag. Vi tror att intressekonflikten mellan den assistansberättigades rättighet att utforma assistansen efter sina egna individuella behov och de personliga assistenternas rätt till en god arbetsmiljö, emellanåt är kraftigt överdriven i den allmänna debatten. Dock delar vi utredningens uppfattning att arbetsvillkoren för personliga assistenter behöver förstärkas. Vi kan inte nog understryka hur viktigt det är att schablonen för assistansersättningen räknas upp för att följa den allmänna löneutvecklingen. Utan detta, kommer denna utrednings goda ambitioner och förslag att vara helt utan effekt.

Ett viktigt yrke som förtjänar bra villkor

Betänkandets undertitel "ett viktigt yrke som förtjänar bra villkor" är en bra fångad sammanfattning av yrket personlig assistent, en beskrivning som vi delar. Personlig assistans är idag en omistlig och viktig del av den svenska välfärden som betyder oerhört mycket för många med omfattande behov av stöd och service. Utformningen av den personliga assistansen är träffsäker och dessutom samhällsekonomiskt effektiv. När den personliga assistansen är väl fungerande erbjuder den ett individuellt utformat stöd som svarar upp mot den enskildes behov - varken mer eller mindre - vilket gör den mycketträffsäker. Den personliga assistansen är både ekonomiskt effektiv och lättadministrerad, då den till skillnad från många andra stödsatser, kan tillgodose många olika behov inom ramen för en och samma insats.

Yrket personlig assistent är idag ett vanligt förekommande yrke som enligt utredningen omfattar runt 100.000 personer och en yrkeskategori som förtjänar ett större erkännande. Liksom insatsen personlig assistans stundom smutskastats med slagsida i debatten på fusk och oegentligheter, så har även yrket personlig assistent stundom förringats och nedvärderats. I själva verket handlar det om ett mycket kvalificerat uppdrag att utgöra det stöd som en assistansberättigad behöver, som är individuellt utformat och som kräver ett fungerande samspel mellan alla inblandade.

LSS ger den assistansberättigade stora möjligheter att utforma assistansen efter sina egna personliga behov, vilket är helt centralt för insatsen. De personliga assistenterna har i sitt yrke rätt till goda arbetsvillkor enligt arbetsmiljölagen. En grundläggande utgångspunkt för utredningen har varit att dessa två lagar har lika stor tyngd, vilket gör det viktigt att hantera eventuella intressekonflikter med god balans. Även om det i enskilda situationer kan uppstå motstridiga intressen, så tror vi att den intressekonflikten emellanåt blivit starkt överdriven i den allmänna debatten. Alla inblandade har ett gemensamt intresse av att den personliga assistansen fungerar optimalt för den assistansberättigade och att de personliga assistenterna har goda arbetsvillkor.

Utredningens kartläggning visar på en mycket stor nöjdhet inom yrkeskåren, vilket i grunden är ett gott betyg. Samma kartläggning visar också att många är oroliga för att förlora sitt jobb och en stor andel är också osäkra på sina arbetsuppgifter. Vi delar utredningens bedömning att det finns tre huvudsakliga utmaningar för att

säkerställa goda arbetsförhållanden för personliga assistenter: att erbjuda tryggare anställningsvillkor, utveckla arbetsmiljöarbetet och att minska osäkerheten om arbetsuppgifter. Utredningens förslag leder i den riktningen. Vi vill understryka statens viktiga ansvar för att stimulera arbetsmiljöarbetet för yrkeskåren.

Schablonersättningen är en avgörande faktor

Den låga uppräkningsgraden av schablonen som skett under senare år, innebär en stor risk för försämrade villkor både för assistansberättigade och för personliga assistenter. Den genomsnittliga lönsamheten inom assistansbranschen har de senare åren legat på en jämförelsevis låg nivå. Det är viktigt att uppräkningsgraden av schablonen följer den allmänna löneutvecklingen. Konsekvenserna blir annars att lönerna för personliga assistenter pressas tillbaka och att utrymmet för fortbildning, personalvård och arbetsledning krymper. Schablonens storlek är i sig helt avgörande för de utmaningar som utredningen adresserar. Om schablonen fortsätter att hållas tillbaka, kommer det på ett effektivt sätt förhindra alla goda intentioner som denna utredning lägger fram.

Utredningens förslag

8.2.2 Ställ krav på kollektivavtalsliknande villkor för att betala ut assistansersättningen

Vi stödjer utredningens förslag att införa krav på arbetsgivare att tillämpa kollektivavtalsliknande villkor och att kravet även omfattar assistenter som är direktanställda av en assistansanvändare. Utredningen uppger att cirka 95 procent av alla personliga assistenter redan idag har en anställning som regleras i kollektivavtal. Det är rimligt att kräva att samtliga inom yrket omfattas av anständiga arbetsvillkor som omfattar bland annat försäkring och krav på inbetalningar till tjänstepension. Kravet kan också bidra till att försvåra för oseriösa arbetsgivare genom att skydda mot för låga löner.

Vi tillstyrker utredningens förslag.

8.2.3 Se över om hushållslagen behöver moderniseras

Vi har ingen invändning mot utredningens förslag att se över hushållslagen. Som utredningen konstaterar så utformades lagen (1970:943) om arbetstid mm i husligt arbete, för att ersätta den tidigare hembiträdeslagen (1944:461) i en tid då anställningar i privata hushåll antogs vara på väg att försvinna. Utvecklingen har

istället varit den motsatta och det finns anledning att tro att allt fler arbeten utförs i privata hushåll i framtiden i takt med att människors bostäder allt mer används både för arbete, vård och omsorg.

Vi tillstyrker utredningens förslag.

8.3.2 Ge privata arbetsgivare ansvar för assistenters sjuklönekostnader

Vi delar utredningens uppfattning om att även privata assistansanordnare ska omfattas av samma sjuklöneansvar som de flesta andra arbetsgivare. Vi har inga synpunkter på om den föreslagna höjningen av schablonbeloppet på 3 kronor täcker de merkostnader som uppstår. Vi är inte övertygade om att det är en lyckad lösning med olika schablonbelopp beroende på om assistansanordnaren ansvarar för sjuklöner eller inte, men vi har heller inga andra förslag på bättre sätt att reglera detta.

Vi tillstyrker utredningens förslag.

8.4.1 Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram ett nationellt utbildnings- och kunskapsmaterial

Vi delar utredningens uppfattning om att arbetsmiljöarbetet behöver förstärkas och att det ligger i allas intresse att olika utbildningsinsatser stimuleras. Vi gör också samma bedömning som utredningen att staten bör ta ett större ansvar för kompetensförsörjningen. Vår uppfattning är att staten avhänt sig ansvaret lite väl lättvindigt genom konstruktionen av schablonersättningen som överlåter det viktiga arbetsmiljöarbetet helt åt assistansanordnaren. Förutom utredningens förslag om ett uppdrag till Socialstyrelsen att ta fram ett nationellt utbildnings- och kunskapsmaterial, hade vi gärna sett att regeringen tog initiativ till ett kunskapslyft med särskilt finansierade fortbildningsinsatser för att förstärka arbetsmiljöarbetet.

Vi tillstyrker utredningens förslag.

8.4.2 Kartlägg hur möjligheten att finansiera särskilda kompetensbehov används

Vi stödjer utredningens förslag om att se över ifall administrativa hinder ligger till grund för att inte fler assistansanordnare ansöker om högre timbelopp för särskilda kompetens- eller handledningsinsatser för assistenter.

Vi tillstyrker utredningens förslag.

8.4.3 Tillsyn och kunskapsstöd för att tydliggöra vad som gäller när assistenter genomför egenvård och vård på delegation

Den osäkerhet som många personliga assistenter gett uttryck för i den enkät som utredningen genomfört kring egenvård och hälso- och sjukvård på delegation, behöver tas på allvar. Den översyn som nu sker inom ramen för utredningen om förstärkt personlig assistans (dir. 2020:3), svarar upp mot behovet av översyn.

Vi har inga synpunkter på utredningens förslag.

Med vänlig hälsning
Funktionsrätt Sverige

Elisabeth Wallenius
Ordförande